

In deze lezing wordt ingegaan op de betekenis van de beken in de ontstaansgeschiedenis van Sittard. Zonder water geen nederzettingen en konden ook geen steden ontstaan.

Er wordt een overzicht gegeven van de Geleenbeek vanaf de bron in Benzenrade/Heerlen.

De beken en stadsgrachten hebben in het verleden een belangrijke functie gehad:

- Ze waren een voedselbron bijvoorbeeld door de aanwezige vis.
- Ze leverden energie voor de belangrijke molens, dat waren er 5.
- Ze konden de stad beschermen bij belegeringen door wallen, grachten en fortificaties.

Maar de beken konden ook bedreigend zijn: bij hevige en langdurige regen of dooi na sneeuwval, kon de waterstand zeer snel stijgen waardoor grote gedeelten van de stad onder water konden lopen. Hierdoor kwam de volksgezondheid in gevaar en werden voedselvoorraden bedreigd.

Aan de orde komen de belangrijkste kenmerken van het gotische tijdperk waarin Sittard stadsrechten kreeg. De nederzetting uit de vroege middeleeuwen kon uitgroeien tot een flinke vestingstad waarin de beken een belangrijke rol speelden. Als meest westelijke stad in het hertogdom Gulik leken de vestingwerken sterk op die van de stad Gulik. Volgend jaar is het 500 jaar geleden dat de Duitse kunstenaar Albrecht Dürer (1471-1528) op zijn reis naar de Nederlanden op 30 juli 1520 een dag en nacht in Sittard verbleef en de stad vermeldde in zijn reisdagboek.

Langs de Geleenbeek lagen/liggen ongeveer 20 molens waarvan 5 molens in en rondom Sittard. De molens en hun geschiedenis worden besproken. Door de moderniseringswoede van de jaren 60 van de vorige eeuw moesten de watermolens binnen de wallen verdwijnen. Daarmee ging betekenisvol cultureel erfgoed verloren. De molens speelden immers een belangrijke rol in het leven van alledag; het malen van het graan, het vollen van de wol, de productie van bruikbaar hout, het persen van olie, het maken van eikenschors of run en wellicht voor papierfabricage.

De werkende watermolens leveren nu geen noemenswaardige bijdrage meer aan de huidige energievraag. De stad loopt niet meer onder bij hoge waterstanden en hoeft niet langer bescherming te bieden aan een belegerende vijand. We zijn voor de voedselvoorziening niet meer afhankelijk van de vruchtbare beekgronden.

Maar in de toekomst zal de rol van de beken door de klimaatverandering weer belangrijk worden. Opnieuw zullen de beken verwacht extreem hoog water moeten kunnen verwerken. De benodigde aanpassingen zijn al in volle gang en hebben als prettige bijkomstigheid dat de natuur de ruimte krijgt en dat ook de mens het water kan 'belevén'.